

Koalicija ustavnega loka

Iniciativa

Pobudniki za Koalicijo ustavnega loka smo trdno prepričani, da je potrebno ukrepati zdaj in takoj, če želimo preprečiti zdrs Republike Slovenije v iliberalno demokracijo in pot brez povratka.

Demokratska Republika Slovenija je nastala kot plod neutrudnih prizadevanj številnih naprednih generacij. Odločilen vpliv na odprto, pluralno in demokratično naravo samostojne slovenske države je imelo duhovno vrenje v civilni družbi druge polovice osemdesetih let prejšnjega stoletja. Svoboda govora in političnega delovanja, neodvisnost medijev in pravosodja, varovanje človekovih pravic in enakost pred zakonom, solidarnost, socialna kohezivnost in okoljska občutljivost, strpnost in kultura ... na teh pilotih smo se ambiciozno dvignili. Kultura je v vsej slovenski zgodovini skrbela za osnovno vez te skupnosti in junaško vodila upore zoper nedemokratične družbene sisteme. Prehojena pot ni bila ne gladka ne ravna in do etapnega vrha – demokratične samostojne države v okviru Evropske unije – nismo prišli v momentu navdiha peščice ljudi. Na koncu so bile ključne demokratične volitve, plebiscit in referendum – glasovi ljudi. Zgodovinski lok in najvišje legitimirane državotvorne odločitve, ki so dobile pravni izraz v osnovnih načelih in opredelitvah Ustave Republike Slovenije, so temelji sodobne slovenske države.

*Nihče, prav nihče – ne oseba ne politična tvorba - nima niti pravice niti mandata, da jih samovoljno prireja, zanika, izpodriva ali nadomešča. Nasprotno, **pravica in dolžnost vseh državljanek in državljanov je, da se takšni samovolji, izdaji in uzurpaciji uprejo ter zoperstavijo, da zastavijo svoje vse v bran in ohranitev potrjenih načel in predpostavk našega skupnega sobivanja.***

Vse to je potrebno uvodoma poudariti zato, ker imamo danes opravka natanko s tem: pred našimi očmi se izvršuje neizrečen, a nič manj neprikrit poskus stranke SDS, da z zlorabo ključnih institucij na podlagi avtorskih prijemov, ped za pedjo, korak za korakom, spodje te družbene in državne temelje, redefinira ustavne norme, zaneti razdor in zakocka naš mednarodni položaj. Ne gre »le« za izrazito nekompetentnost soočanja z realnimi problemi, kar je neizbežna posledica zanikanja strokovne avtonomije in kadrovskega voluntarizma, za suverene države zavržno servilnost do tujih finančnih sponzorjev in ideoloških mentorjev, za privatizacijo javnega in toleriranja korupcije ... Gre za veliko več in veliko hujšega, z daljnosežnejšimi in težje popravljivimi posledicami. Gre za ustavljanje Ustave, najvišjega akta soglasja v neki skupnosti, brez spoštovanja katerega ostane le brezpravje, oblastniška samovolja, avtoritarna država in družba brez prihodnosti.

Primerov tega početja ni mogoče na kratko izčrpati, zato navajamo le nekaj najbolj skrajnih:

- vlada SDS vztrajno in **sistematično načenja temeljno ustavno ločitev med posameznimi vejami oblasti**, da bi zavarovala interese premierjeve stranke. Poseganja notranjega ministra v odprte postopke, ki neposredno zadevajo vladajočo stranko in z njo povezane posameznike, ter revidiranje zadev, ki jih je v preteklosti politizirala SDS, so le najbolj očiten primer tega;
- vlada SDS **načrtno in z lojalnimi strankarskimi kadri brez referenc prevzema vodenje ustanov, ki morajo uživati profesionalno neodvisnost** (Policija, NPU, NIJZ, Statistični urad, Urad za preprečevanje pranja denarja, FURS...), z očitnim namenom pridobitve strankarskega vpliva in koristi na račun javnega interesa; Dobesedno izklaplja vse varovalne mehanizme, ki v sistemu »nadzora in uravnovešanja« (*check and balances*) omogočajo omejevanje oblasti in preprečujejo njeno zlorabe v strankarske in osebne interese.
- vlada SDS načrtno **potiska Slovenijo v družčino najbolj spornih članic EU s stališča spoštovanja vladavine prava, pravic manjšin, enakopravnosti spolov in spolnih usmeritev**, kar ogroža dostop do EU-sredstev za pokoronsko okrevanje;
- vlada SDS si **sistematično prizadeva diskreditirati, finančno ošibiti, razgraditi in podrediti javni servis nacionalne televizije in radia, nacionalne tiskovne agencije** in drugih medijev, ki jih nima pod neposrednim kapitalskim nadzorom, ter skuša tako po avtoritarnem zgledu V. Orbana (in to pogosto prav z madžarskim denarjem!) izničiti medije kot enega ključnih nadzornih mehanizmov javnosti;
- vlada SDS **dramatično spodnaša vse dosežene standarde javnega dialoga in politične razprave** tako z nedopustno nizko ravnijo lastnega komuniciranja kakor tudi z očitno instrumentalizacijo vladnih/državnih kanalov in stranki podvrženih medijev za diskreditacijo kritičnih posameznikov, političnih nasprotnikov in celih skupin civilne družbe.
- Najzgovornejši simptom zavestnega ignoriranja ustavnega reda pa je ravnanje predsednika vlade SDS Janše ob »nepreklicnem« odstopu ministra za notranje zadeve, saj je ne le ignoriral Državni zbor, ki je ministra imenoval, temveč je **direktno kršil 115. člen Ustave**, po katerem ministru z odstopom preneha funkcija.

Sistematičnost in brezobzirna premočrtnost projekta avtoritarne podreditve in nedemokratske, iliberalne preureditve Slovenije nedvoumno potrjuje namen, da pod njihovo oblastjo **Slovenije leta 2022 praktično ne bo več mogoče prepoznati**, saj bo SDS demontirala sistemske varovalke, razgradila nadzorne ustanove, podredila represivni aparat države, prevzela in oslabila medije, utišala kritične glasove, državo osamila v skupini EU odpadnikov, ter ključna podjetja spravila pod kontrolo strankarskih »prijateljev« iz tujine. Škoda bo praktično nepopravljiva, trud preteklih generacij zapravljen in smeli načrti novih zamajani.

Podpisniki s tem utemeljujejo iniciativo za oblikovanje **Koalicije ustavnega loka**.

Z njo želimo v tem kritičnem trenutku spodbuditi vse politične sile, ki prepoznajo jasno in neposredno nevarnost uresničitve grozečega scenarija, da se povežejo v razmisleku in v dejanju, ki bo ustavilo ta retrogradni proces razgradnje demokratične, odprte in svobodomiselnosti Slovenije, da ohranijo vse razlike, s katerimi bogatijo prostor demokratičnega soočanja idej, in istočasno pripravijo konstruktivno nezaupnico, s katero bo vzpostavljena ustavi in zakonom zavezana, kompetentna, kulturna in spoštljiva vlada, ki bo Slovenijo v času predsedovanja Evropski uniji vrnila in utrdila v evropsko orbito, iz katere se je v zadnjem obdobju začela oddaljevati.

V ta namen predlagamo naslednje konkretne korake:

- V koalicijo ustavnega loka se enakopravno vključijo vse stranke trenutne opozicije (LMŠ, SD, Levica, SAB), vabilo pa je odprto tudi za DeSUS, SMC in NSi.
- Predpostavka koalicijskega dogovora je konsenzualno sprejet seznam desetih skupnih točk, katerega osnutek pobudniki predlagamo v nadaljevanju.
- Vlada koalicije ustavnega loka bo politična, pri čemer jo bodo vodili državotvorni in ne izključno na stranke vezani kriteriji kompetence, uravnoteženosti in kulture spoštljivega dialoga.
- Koalicija ustavnega loka si bo prizadevala za povrnitev zaupanja državljanov in državljanek v sposobnost političnega razreda, da preudarno rešuje realne probleme in načrtuje razvoj Slovenije.
- K dialogu in sodelovanju naj bodo povabljeni predstavniki protestnega gibanja »kolesarjev«, ki zadnjih šest mesecev ohranja kritičnega duha in dviga pogum prebivalstvu naše dežele. Enako velja za širok krog kritičnih intelektualcev, saj brez njihovega sodelovanja, analiz in vizij spremembe ne bodo možne.
- Demokratične procese je potrebno razširiti in poglobiti, predvsem z vključevanjem lokalnih ravni in skupnosti v procese oblikovanja odločitev na državni ravni.
- Koalicija ustavnega loka kot pomembno etapo svojega mandata vidi predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije v drugi polovici leta 2021 in aktivno sodelovanje v razpravi o skupni prihodnosti Evrope.
- Koalicija zaključi svoj mandat z rednimi državnozborskimi volitvami 2022.

Osnutek desetih skupnih točk

1. Nedotakljivost načela delitve oblasti med zakonodajno, izvršno in sodno.
2. Zaveza krepitvi neodvisnosti ustanov, ključnih za transparentno delovanje države, ter javnih medijev, nevladnih organizacij in civilne družbe.
3. Učinkovitejše, bolj konsistentno in strokovno podprto spopadanje s pandemijo covid-19.
4. Nedvoumnost in brezizjemnost vladavine prava ter neodvisnost sodstva.

5. Povrnitev veljave stroke v ključne državne ustanove ter obračun s korupcijo v vrhovih oblasti.
6. Vlaganje v kvaliteto in dostopnost sistemov javnega zdravstva, šolstva in dolgotrajne oskrbe.
7. Stabilno in povečano vlaganje v znanost in kulturo.
8. Sistemske rešitve za polno kompatibilnost Slovenije z *Zelenim dogovorom* EU in digitalno preobrazbo.
9. Izdatna krepitev kapacitet za pripravo in realizacijo večjih razvojnih in infrastrukturnih projektov, financiranih iz evropskih sredstev.
10. Povrnitev in utrditev ugleda Slovenije kot progresivne članice Evropske unije in akterke multilateralnega reševanja svetovnih problemov.

Predlog programskih prioritetev do 2022

V zadnjih dveh desetletjih se je svet temeljito spremenil. Tehnološkim, demografskim in podnebnim spremembam in povečani neenakosti so se kot novi izzivi pridružili porast političnega populizma in protekcionizma ter globalna Covid epidemija. Vse to zahteva velike strukturne prilagoditve. Potrebujemo nove rešitve in hitro ukrepanje. Urgentno na zdravstvenem področju, drugje pa strateško premišljeno in s primarnim fokusom na bolj prijazno in varno prihodnost ter na zeleno & digitalno preobrazbo. Povsod pa je potrebna popolna mobilizacija vseh razpoložljivih EU sredstev v kombinaciji z domačimi prihranki.

Šest stebrov koalicijskega programa za razvojni preboj, prijazno prihodnost, večjo pravičnost in varnost

Prvi steber: Učinkovit odgovor na Covid-19 krizo na zdravstvenem področju

Sedanja vlada ni pripravila učinkovitega odgovora na epidemijo, kar se kaže (1) v slabi pripravljenosti zdravstvenega sistema na povečane potrebe zdravstvene oskrbe okuženih (hospitalizacije in intenzivne nege) in (2) v nezmožnosti zdravstvenega sistema pri obravnavi vseh drugih zdravstvenih potreb prebivalstva (veliki zastoji v obravnavi pacientov, daljšanje čakalnih vrst, kar ustvarja nevzdržen pritisk na urgentni sistem). Tri ključne prioritete so:

1. Takojšnje oblikovanje regionalnih infekcijskih centrov za obravnavo Covid-19 (tehnična in kadrovska opremljenost).
2. Program za ekspeditivno skrajšanje zaostankov in čakalnih vrst.
3. Povečanje sredstev za zdravstvo za 1% BDP že v 2021 in za 3% BDP do 2025. Usposobitev zdravstvenega sistema za potrebe 21. stoletja.

Mobilizacija EU sredstev v okviru RRF 2020-2023 za vse tri prioritete.

Drugi steber: »Infrastruktura za prijazno prihodnost«.

Namen je zagotoviti večjo socialno varnost, mladim lažje oblikovanje družine, starejšim pa bolj varno in prijazno preživljanje starosti.

1. Uvedba Minimalnega temeljnega dohodka (po prihodkih in transferjih).
2. Univerzalna zdravstvena oskrba ne glede na dohodek (prenos dopolnilnega ZZ v obvezno ZZ prek dviga prispevnih stopenj).
3. Sistem financiranja dolgotrajne oskrbe (dvig prispevnih stopenj, Demografski sklad).
4. Demografski sklad za financiranje bremena demografskega prehoda.
5. Zagotovitev dostopnih stanovanj za mlade, z neprofitno najemnino ali po dostopni ceni.
6. Zagotovitev velikega obsega novih kapacitet v domovih za starostnike in varovanih stanovanjih.
7. Financiranje izdatkov za 5. in 6. točko z izdvojitvijo dela družbe DUTB in preoblikovanje v novi Stanovanjski sklad.
8. Brezplačni vrtec za vse (namesto davčne olajšave za vzdrževane člane do 6. leta).
9. Prilagoditve na trgu dela za regulacijo fleksibilnih oblik dela in dela na daljavo ter zagotovitev polne socialne varnosti za vse oblike dela.

Tretji steber: Sodobna infrastruktura.

1. Pospešitev projektov na področju prometne in TK infrastrukture (2. tir, 3. razvojna os, modernizacija železniške infrastrukture, uvajanje 5G tehnologije). Zavzemamo se za izgradnjo in rekonstrukcijo tirnega omrežja, ki bi moralo dobiti enak položaj kot je bila to izgradnja avtocest.
2. Povečana vlaganja v socialno infrastrukturo (vrtci, šole, bolnišnice) za potrebe 21. stoletja.
3. Ustanovitev Naložbenega sklada za financiranje teh izdatkov (financiranje prek izdaje 30-letnih infrastrukturnih obveznic na domačem trgu).

Četrty steber: Znanje in kultura.

Ta družba mora slednjič plačati račun, ki ga dolguje umetnosti in znanosti. S tem ne bo le poskrbela za preživetje umetnosti in znanosti, umetnic in umetnikov, znanstvenic in znanstvenikov, temveč omogočila Sloveniji, da ohrani korak s svobodnim delom sveta. Znanost in umetnost sta pomembni, a nepriznani gospodarski panogi, od katerih je in bo v veliki meri odvisna tudi ekonomska blaginja naše države. Prihodnost te družbe je odvisna od znanosti, kakšna bo ta družba po svoji notranji koheziji in odnosu do sveta, pa je odvisno od kulture in umetnosti. Zato so nujna povečana vlaganja v sodobni šolski in univerzitetni sistem., povečana javna vlaganja v raziskave in razvoj ter povečana sredstva za kulturo.

1. Postopno povečanje proračunskih sredstev za raziskave in razvoj na 1% BDP do leta 2025.
2. Povečana sredstva za kulturo za 20%.

Peti steber: Zelena in digitalna preobrazba.

V tej smeri bo šla vsa transformacija gospodarstev kot odgovor na podnebne spremembe in tehnološki razvoj.

1. Pospešitev projektov za proizvodnjo energije, ki sloni na nizkoogljičnih in obnovljivih virih energije in za nadgradnjo omrežij.
2. Spodbujanje projektov, ki svoj poslovni model utemeljujejo na zeleno – digitalnem prehodu.
3. Mobilizacija EU sredstev v okviru VFO 2021-2027 in RRF 2020-2023 (prioriteta: storitve in izdelki, ki se nanašajo na energetska sanacije, bolj učinkovito rabo energije, shranjevanje energije, zelene tehnologije v proizvodnji, e-mobilnost, digitalne komunikacije, digitalno poslovanje in internet stvari itd.).
4. Reorganizacija SVRK, poenostavitev postopkov.

Šesti steber: Spodbujanje tehnološkega razvoja in komercializacije razvojno prebojnih idej.

1. Ustanovitev Tehnološke agencije (razpršeno in ciljno financiranje inovacij) in Tehnološkega sklada (javni sklad tveganega kapitala).
2. Program 2000 mladih raziskovalcev za gospodarstvo.

Jože P. Damijan

Spomenka Hribar, Pavel Gantar, Boris A. Novak, Arjan Pregl, Barbara Rajgelj, Slavko Splichal, Niko Toš, Slavoj Žižek